

Baze podataka

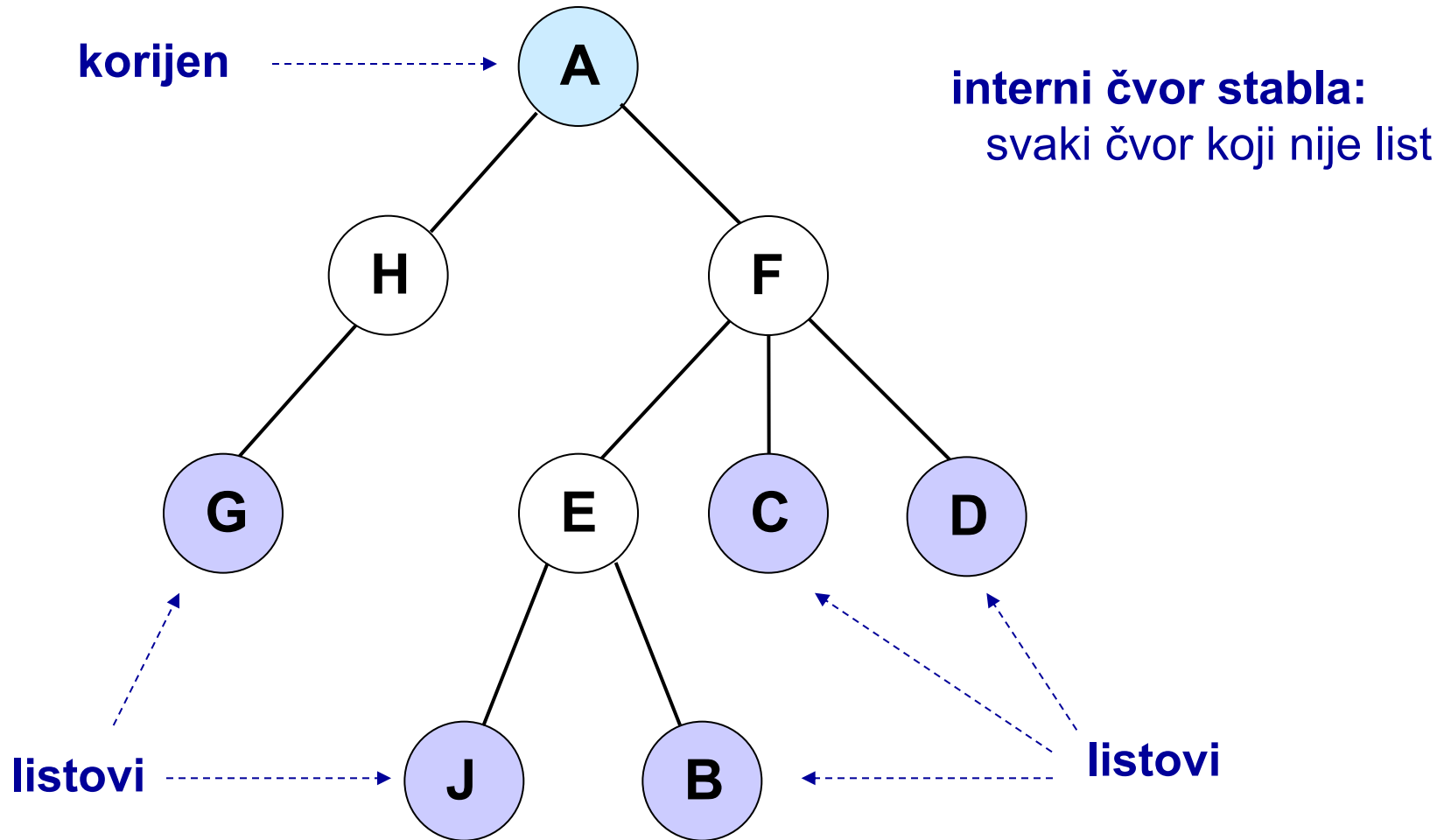
Dopunski materijali (za one koji žele znati više)

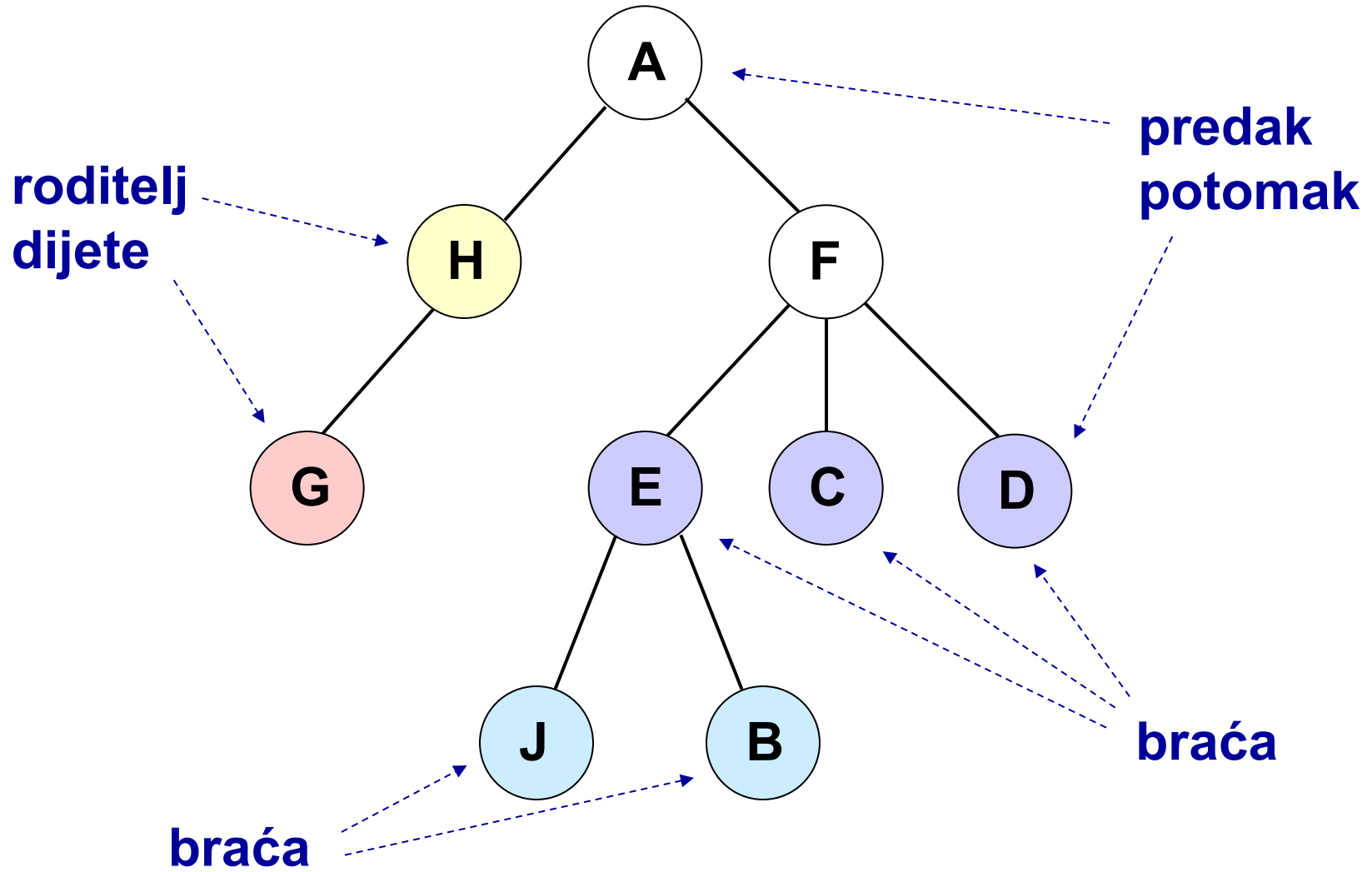
B - stabla

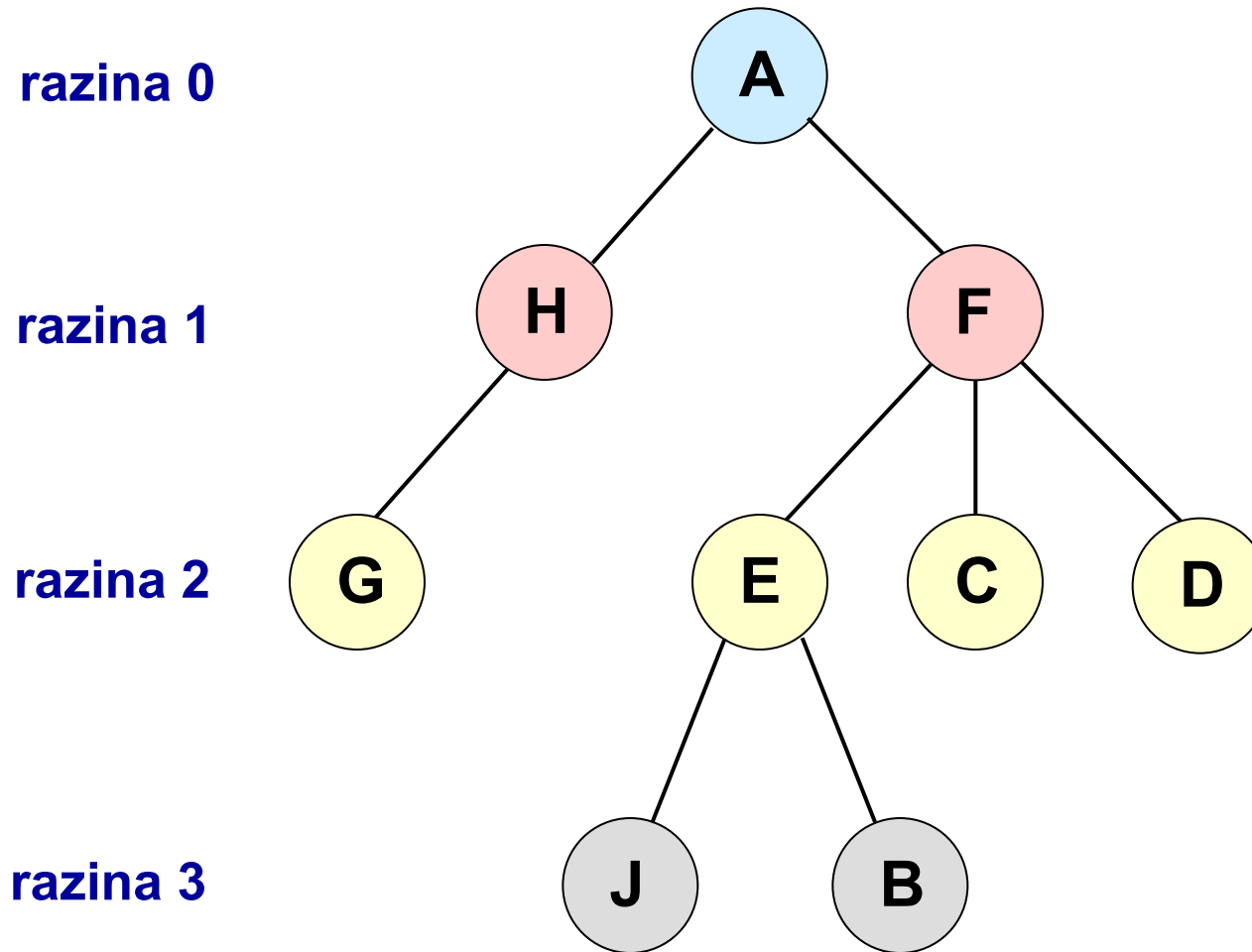
Travanj, 2021.

1. Stablo kao struktura podataka

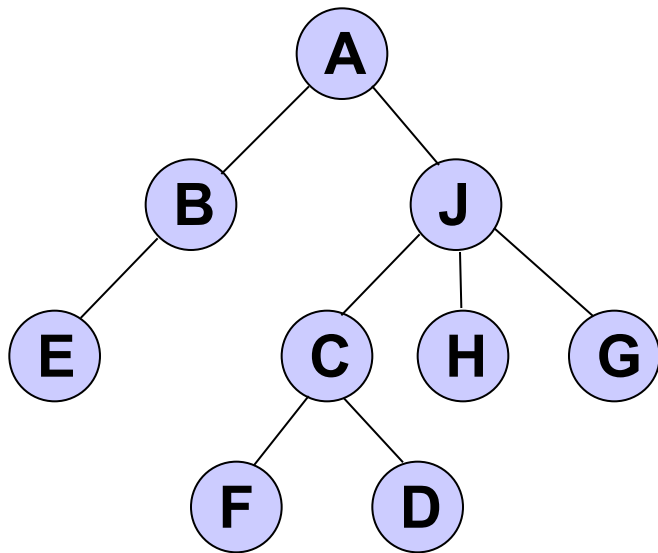
razina čvora (*level*): duljina puta od korijena do čvora

dubina stabla (*depth*): najveća duljina puta od korijena do lista

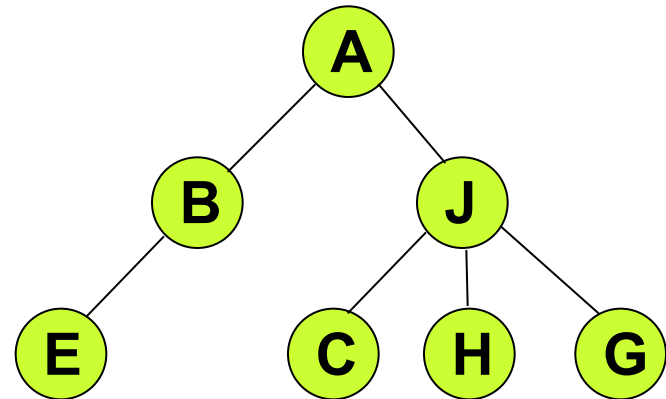
red stabla (*order*): najveći broj djece koje čvor može imati

Stablo je **balansirano** (*balanced*) ukoliko je duljina puta od korijena do lista jednaka za svaki list u stablu

stablo nije balansirano

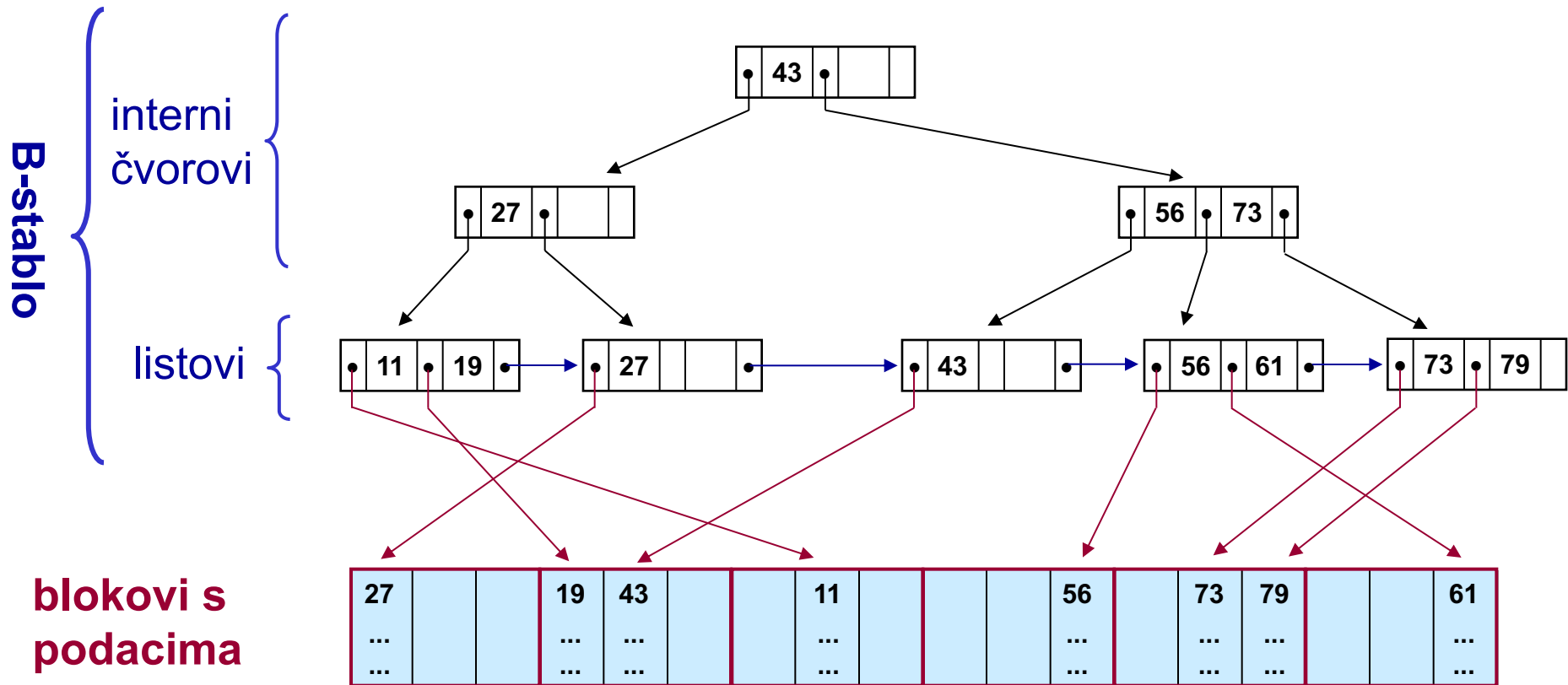
stablo je balansirano

Oznaka **B** u B-stablo znači "**balansirano**"!

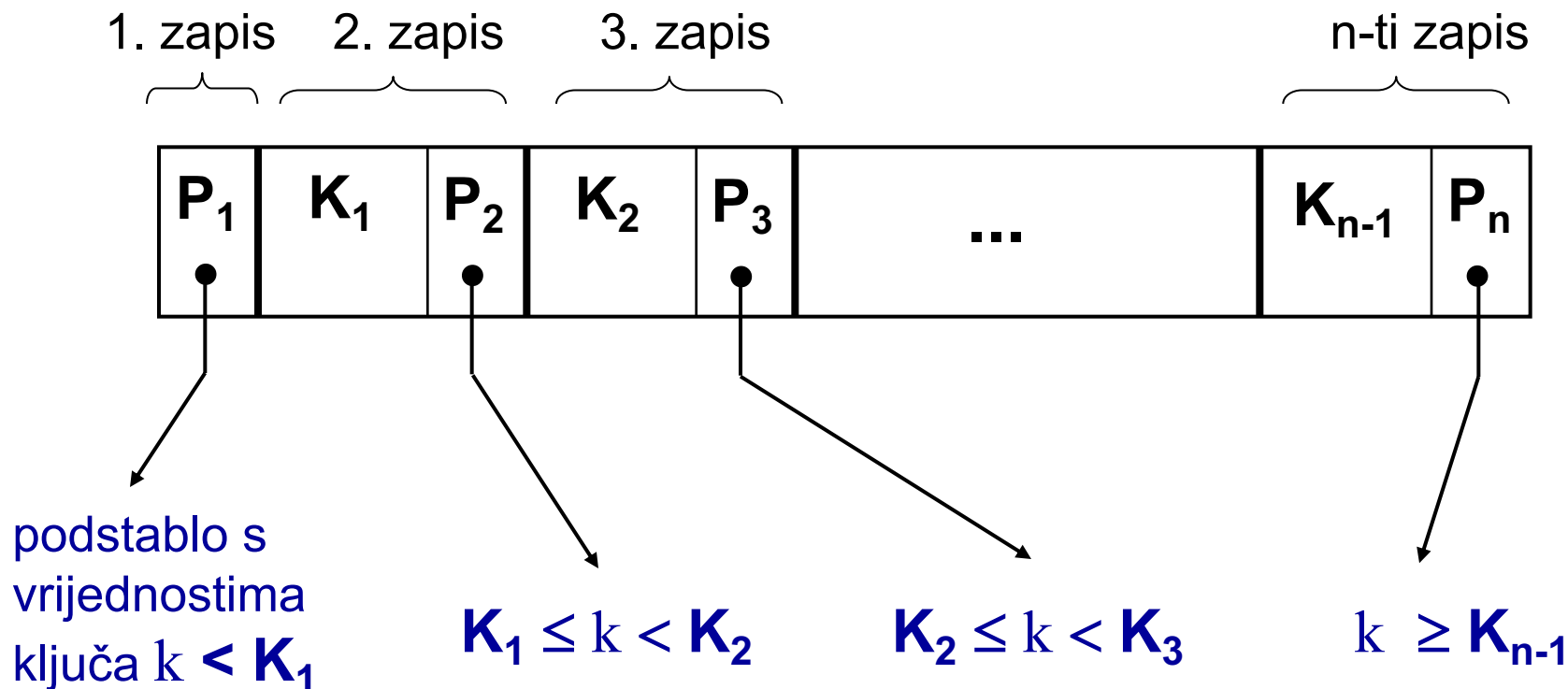
2. Struktura B-stabla

Opisujemo varijantu B-stabla koja se naziva **B⁺-stablo**. Opisi ostalih varijanti B-stabala (B*-stablo, B-stablo, ...) mogu se pronaći u literaturi.

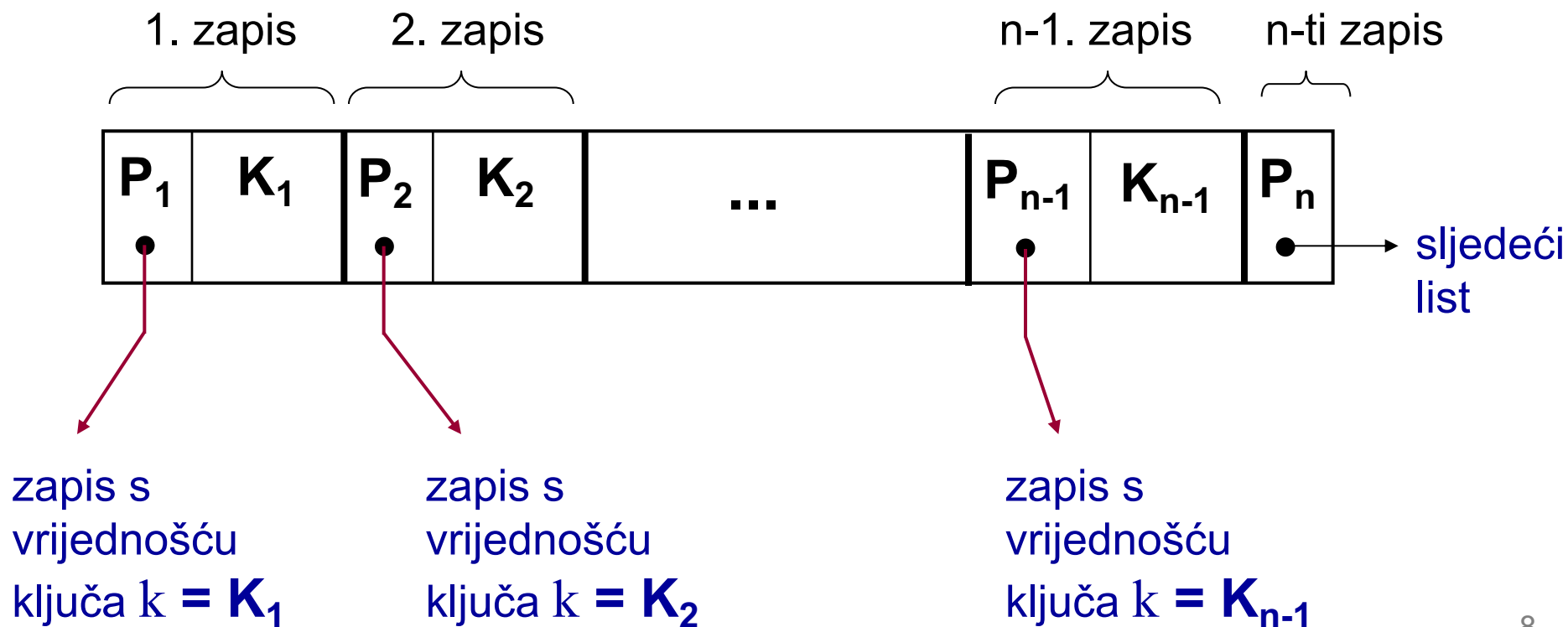
Struktura internog čvora

- U B⁺-stablu reda **n**, interni čvor sadrži
  - najviše **n** kazaljki
  - najmanje $\lceil n/2 \rceil$ kazaljki $\rightarrow \lceil a \rceil$ je najmanji cijeli broj $\geq a$
    - ovo ograničenje ne vrijedi za korijen (2 .. n kazaljki)
- uz **p** kazaljki u čvoru, broj pripadnih vrijednosti K_i u čvoru je **p-1**

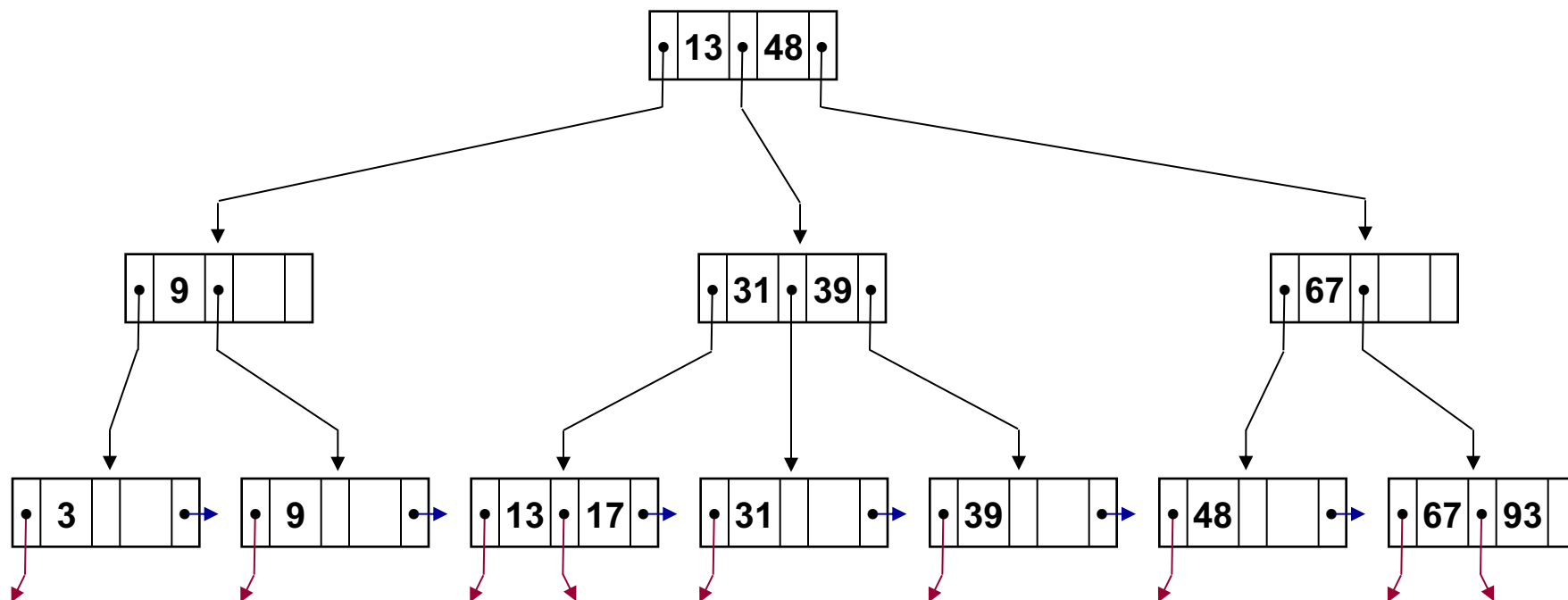
Struktura lista

- U B⁺-stablu reda **n**, list sadrži
  - najviše **n-1** vrijednosti K_i i pripadnih kazaljki na zapise
  - najmanje $\lceil (n-1)/2 \rceil$ vrijednosti K_i i pripadnih kazaljki na zapise
  - svi listovi, osim krajnje desnog, sadrže kazaljkicu na sljedeći list
    - omogućuju se upiti tipa od-do

Primjer B⁺-stabla reda 3

kazaljke na zapise u blokovima s podacima

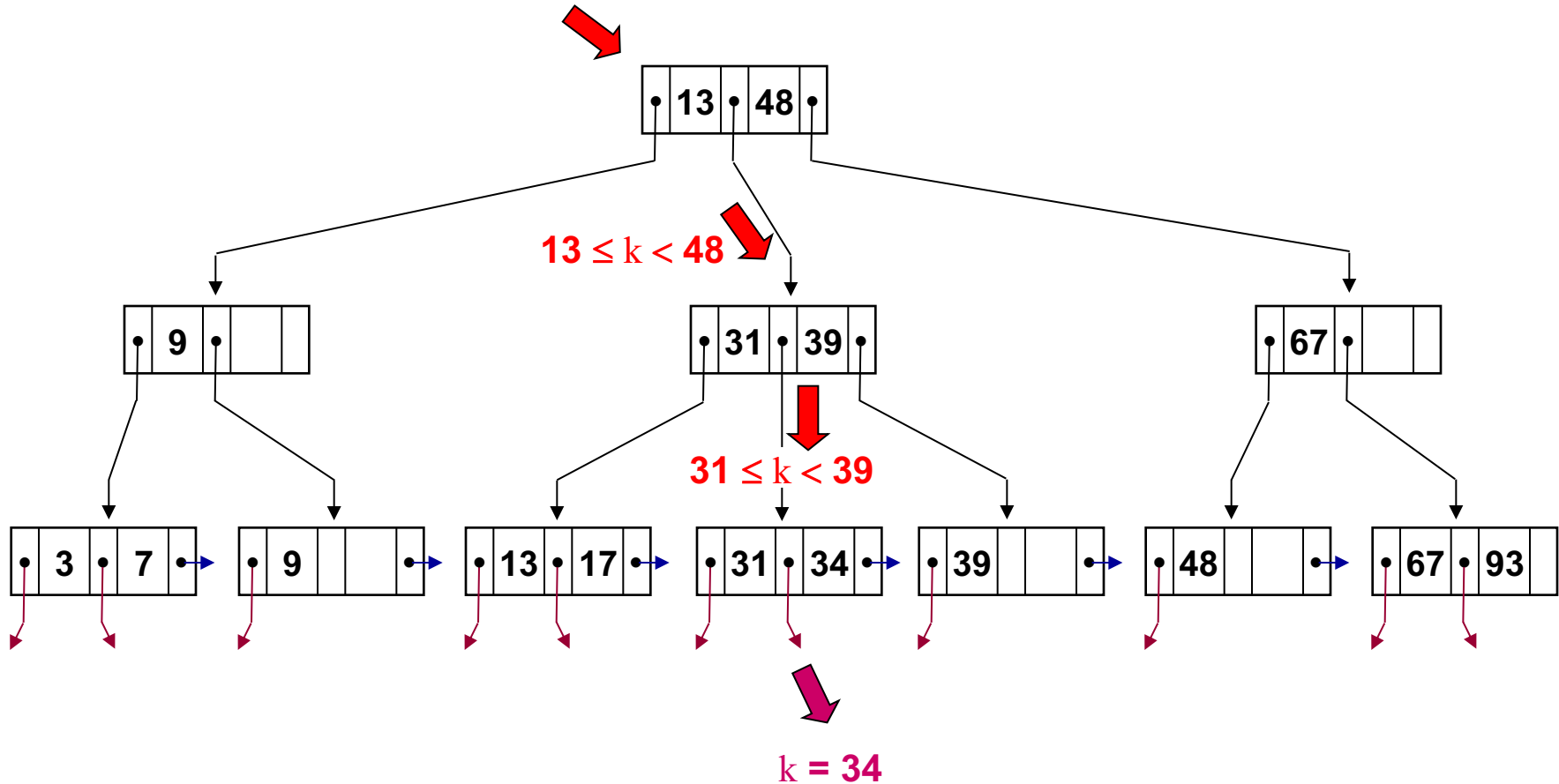
Odabire se red stabla čija primjena rezultira veličinom čvora koja odgovara veličini fizičkog bloka. Ovisno o veličini ključa, red stabla je uglavnom veličine 10 - 200.

3. Algoritmi za B-stablo

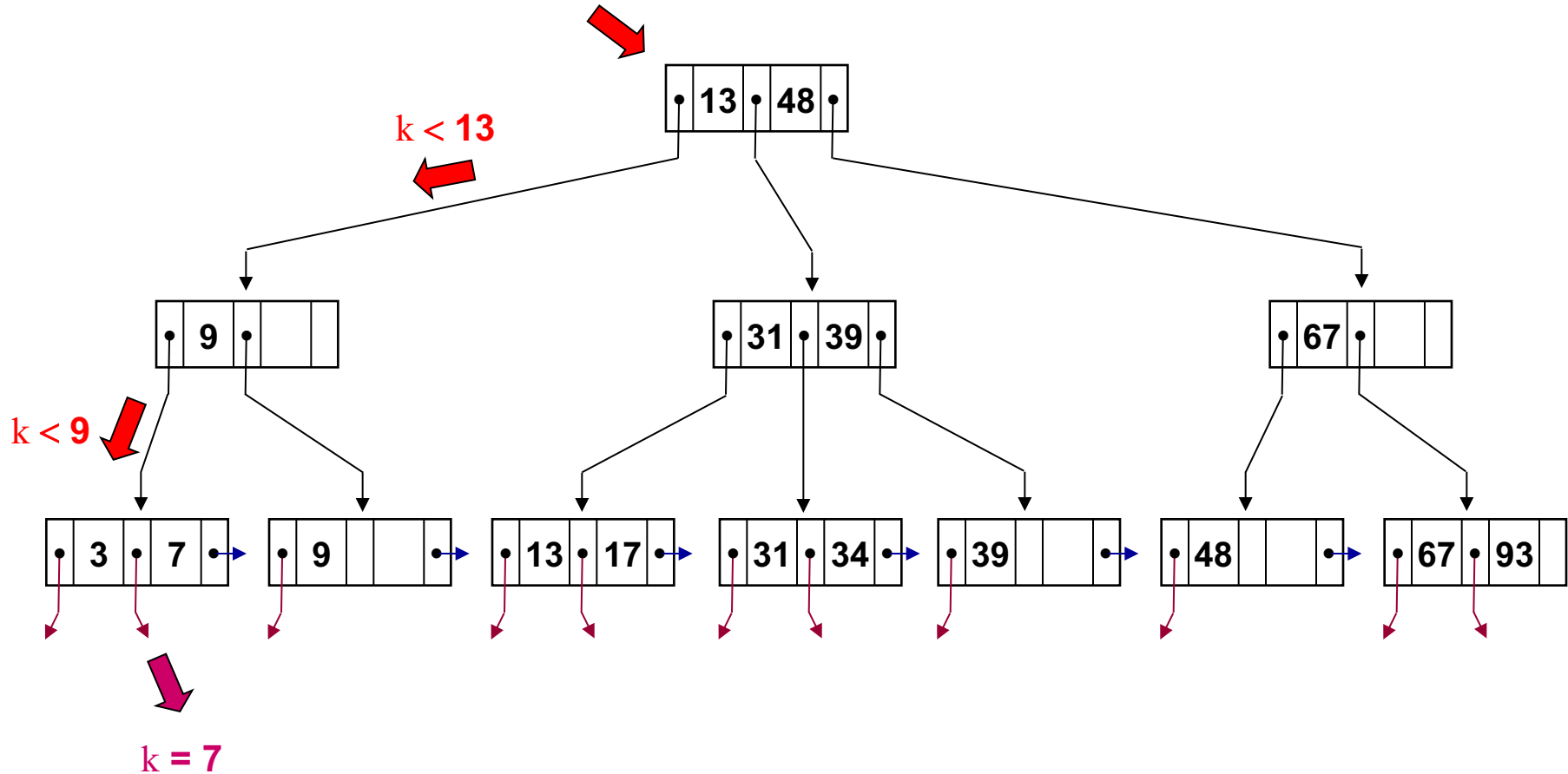
Algoritam za pretragu B⁺-stabla

- algoritam za traženje zapisa s ključem vrijednosti k je rekurzivan
  - cilj je u svakom koraku rekurzije (pretraga i -te razine) pronaći čvor na nižoj, $(i+1)$ -voj razini, koji će voditi prema listu u kojem se nalazi ključ čija je vrijednost k
- traženje zapisa započinje od korijena (0-te razine)
- u čvoru i -te razine potrebno je pronaći najveću vrijednost ključa koja je manja ili jednaka traženoj vrijednosti k
  - za prvu kazaljku internog čvora nije navedena vrijednost ključa, pa ona "pokriva" sve vrijednosti ključeva manje od prve vrijednosti ključa (K_1) navedene u čvoru
- nakon pronalaženja odgovarajuće vrijednosti ključa, slijedi se pripadna kazaljka i time se obavlja pozicioniranje na $(i+1)$ -vu razinu
- postupak se ponavlja rekurzivno sve dok se ne dođe do lista. U njemu se mora nalaziti, ukoliko postoji, ključ čija je vrijednost k , te pripadna kazaljka prema traženom zapisu u datoteci

traži se zapis s ključem **34**

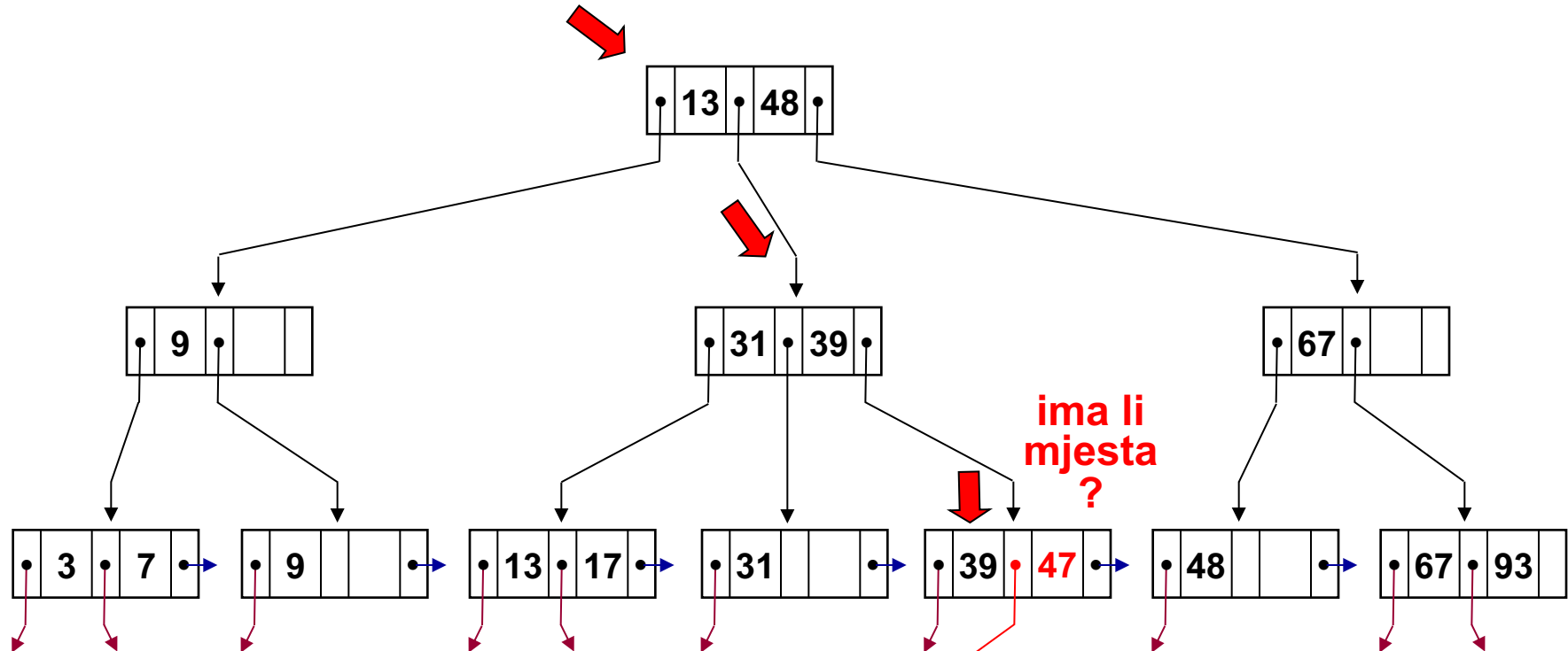
traži se zapis s ključem 7

Algoritam za dodavanje zapisa u B⁺-stablo

- zapis (podaci) se upisuje u jedan od slobodnih blokova s podacima
- obavlja se algoritam za pronalaženje lista L u koji pripada vrijednost ključa k
- ako čvor L nije popunjen, u čvor se dodaje zapis s ključem k i kazaljkom na pripadni zapis u datoteci, uz očuvanje poretka vrijednosti ključeva
  - nova vrijednost nikad nije prva u čvoru, osim u slučaju krajnjeg lijevog čvora
- ako je čvor L popunjen
  - stvara se novi čvor i zapisi među njima se podijele, pri čemu svakom od čvorova pripadne polovica zapisa
  - budući da je dodan novi čvor, u nadređeni čvor potrebno je dodati zapis s kazaljkom i najmanjom vrijednošću ključa u novom čvoru
  - za dodavanje novog zapisa u nadređeni čvor koristi se ista procedura kao za dodavanje zapisa u čvor na nižoj razini
  - postupak je rekurzivan i mora se obaviti za svaku nadređenu razinu (sve dok se ne dođe do korijena ili se na nekoj od razina nađe dovoljno mjesta za upis vrijednosti ključa i kazaljke, bez dodavanja novih čvorova).
  - ako se dođe do korijena, može se desiti da u korijenu nema mjesta za novi zapis. Tada se dodaje novi čvor i formira se novi korijen na višoj razini

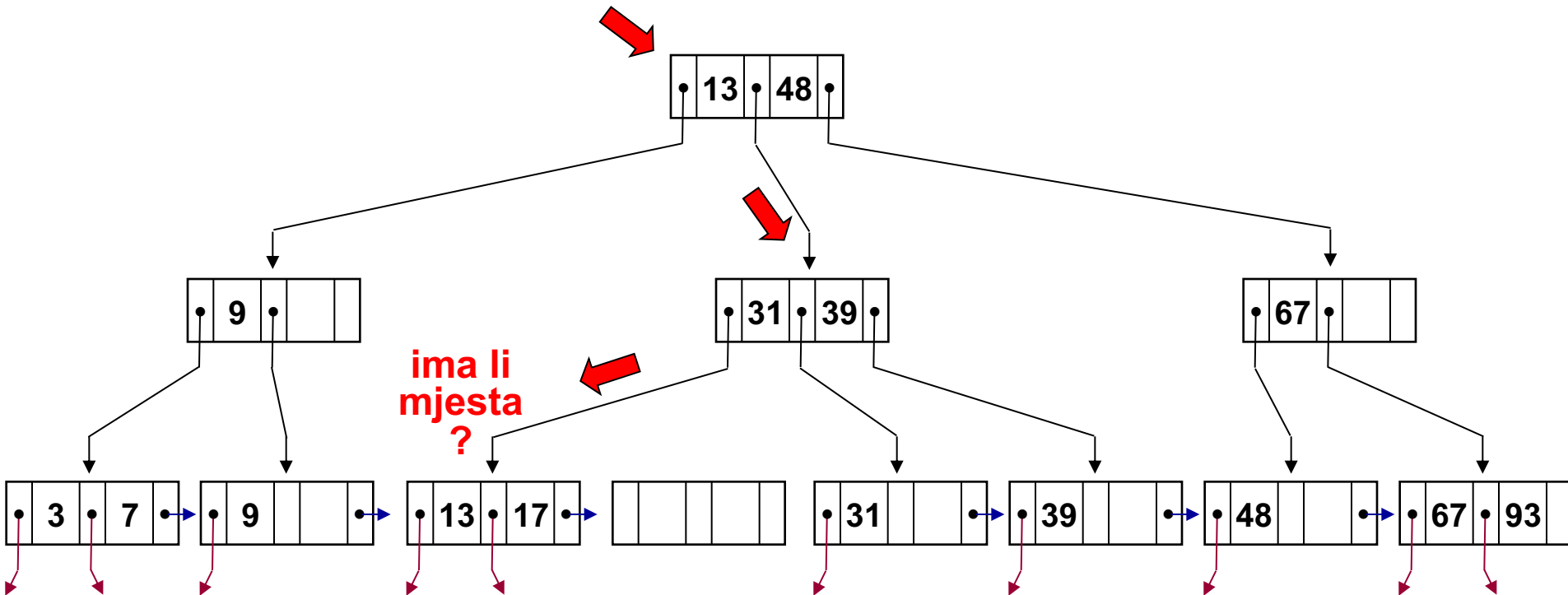
dodavanje zapisa s ključem 47

dodavanje zapisa u blok s podacima

9		93	13	39	67	34	7	47			3		17	48			31
...		...	...	...	...	...	...	...			...		...	...			...
...		...	...	...	...	...	...	...			...		...	...			...

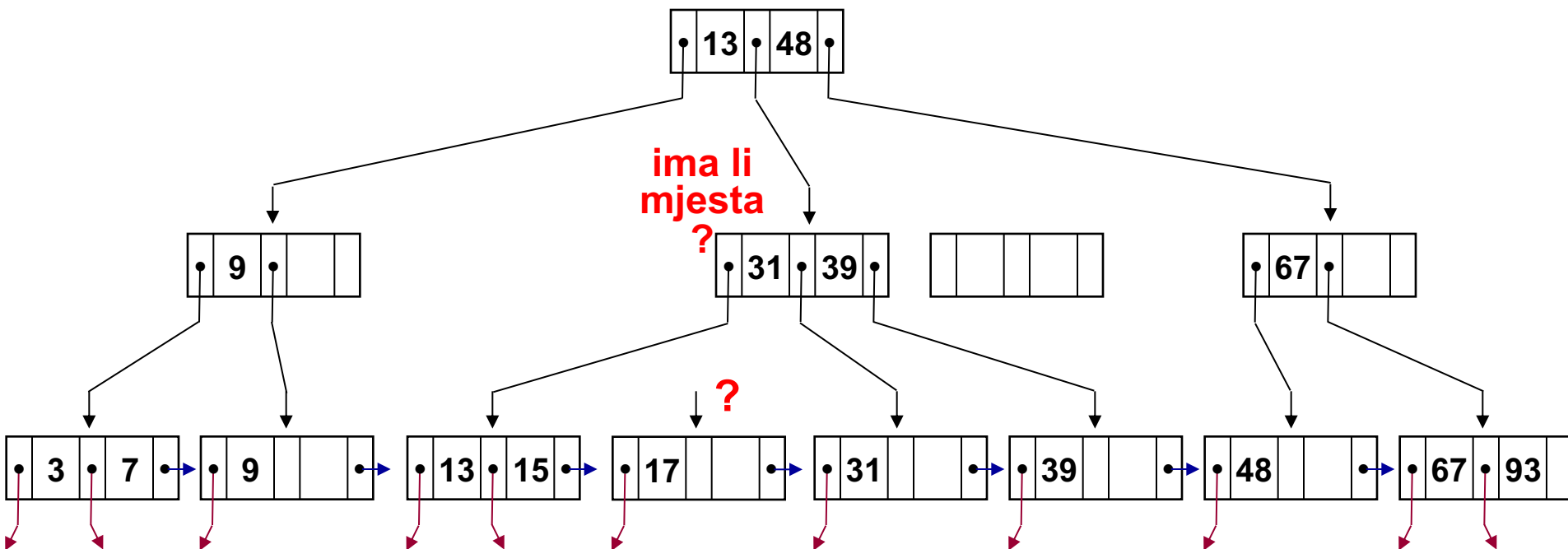
dodavanje zapisa s ključem **15**

dodati novi čvor i podijeliti zapise
13, 15, 17 među čvorovima

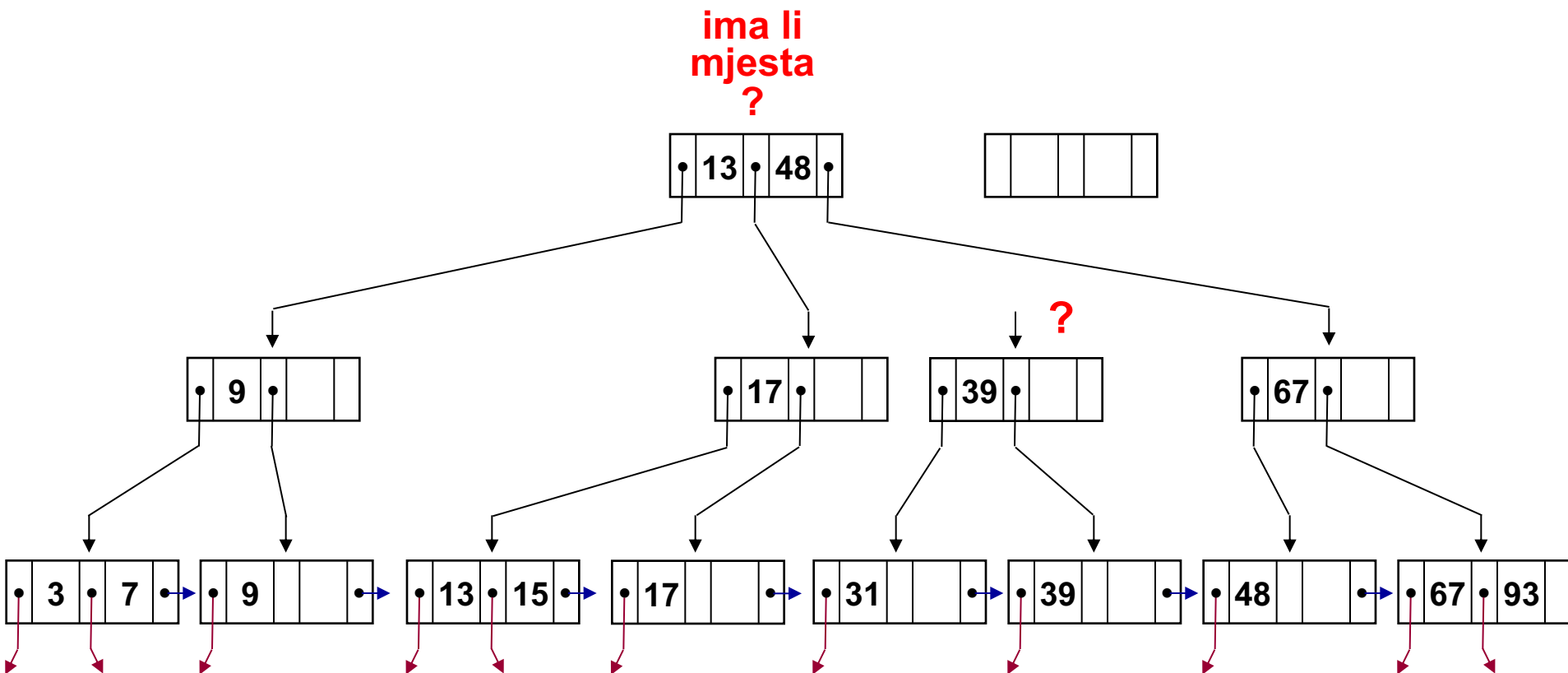

dodavanje zapisa s ključem **15**

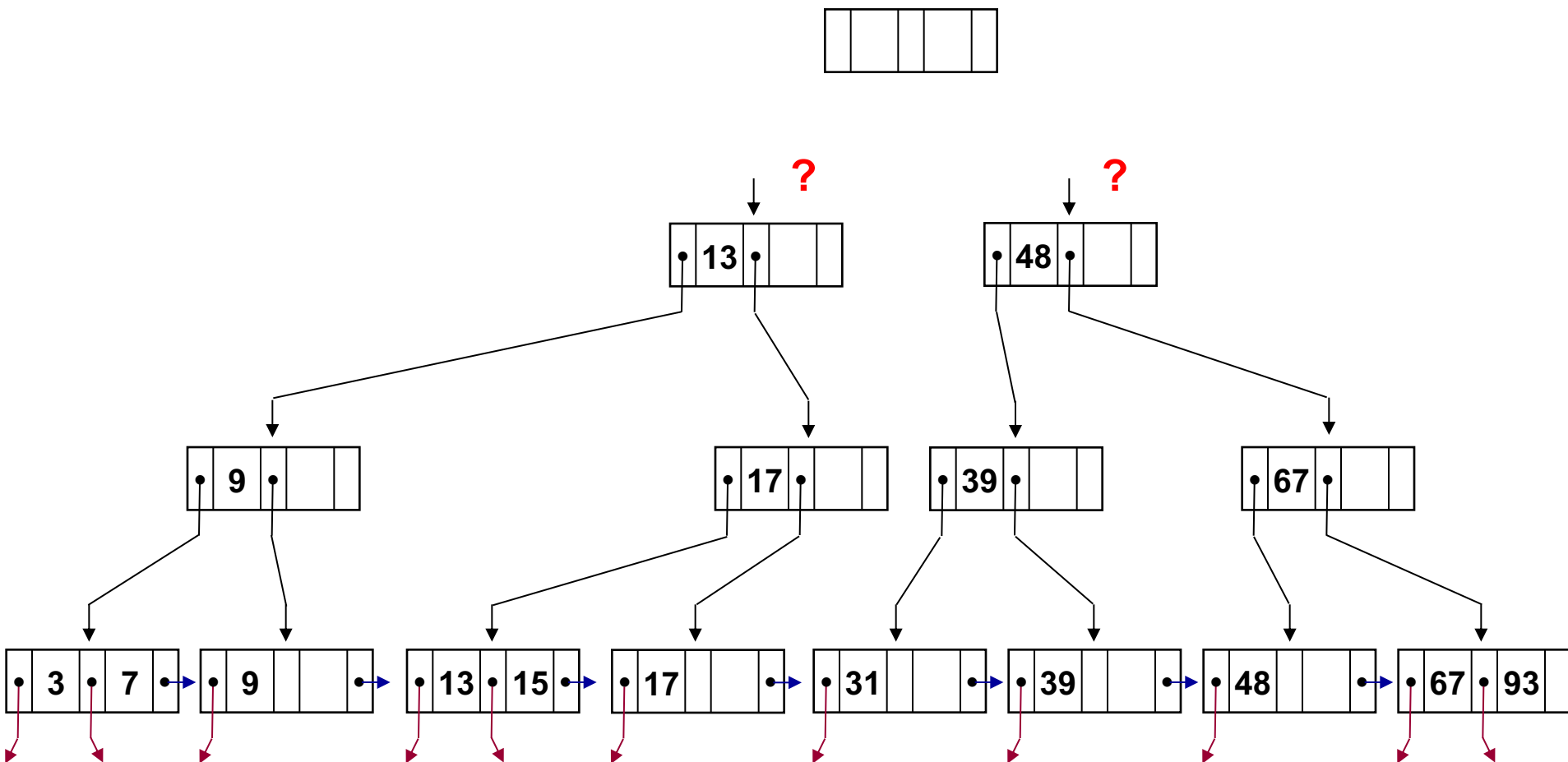
dodati novi čvor i podijeliti zapise
13, 17, 31, 39 među čvorovima

dodavanje zapisa s ključem **15**

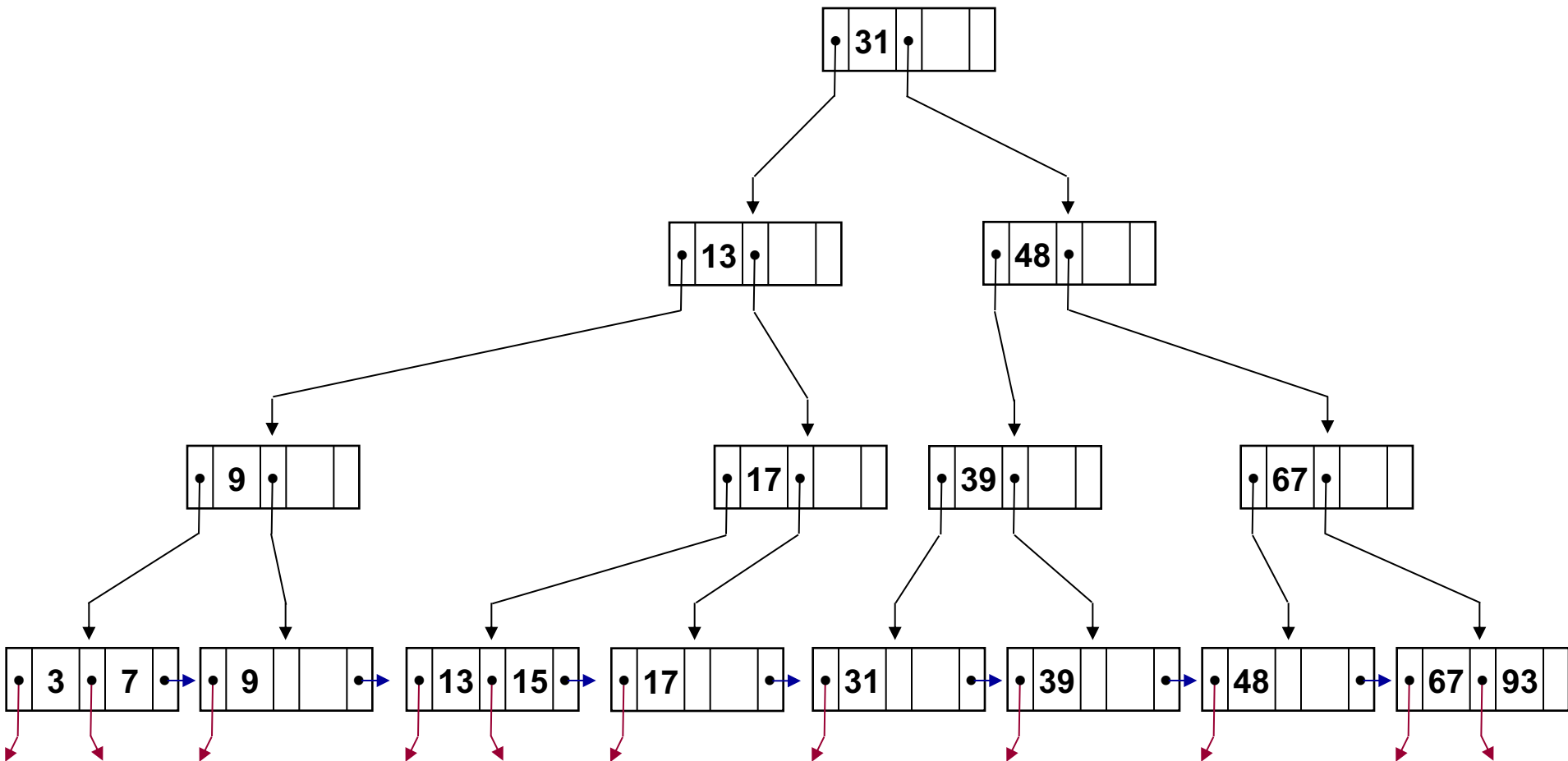
dodati novi čvor i podijeliti zapise
3, 13, 31, 48 među čvorovima

dodavanje zapisa s ključem **15**

dodati novi korijen i upisati zapise 3, 31

dodavanje zapisa s ključem **15**

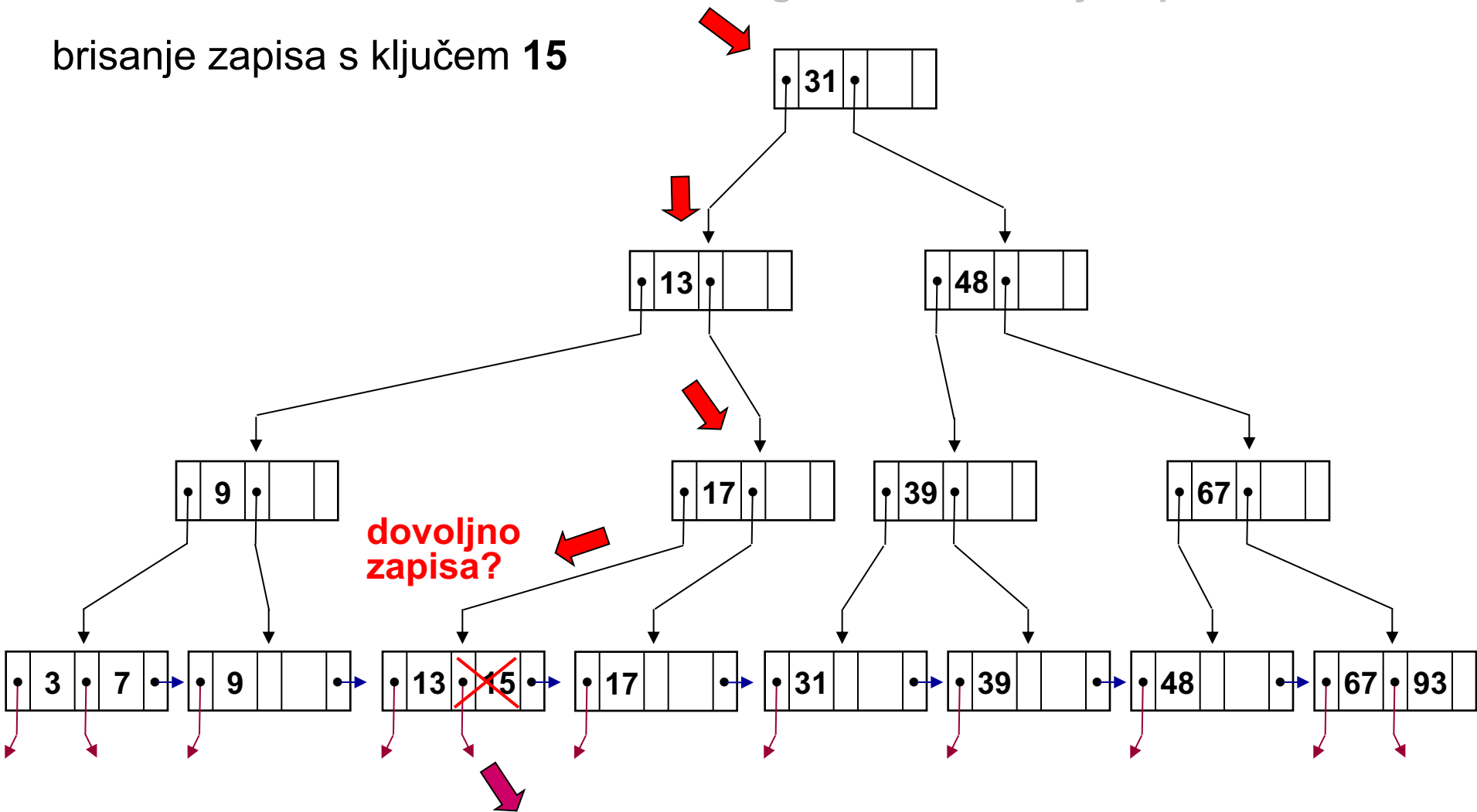

rezultat je balansirano stablo veće dubine

Algoritam za brisanje zapisa iz B⁺-stabla

- obavlja se algoritam za pronalaženje lista L u kojem se nalazi ključ k
- zapis se briše iz bloka s podacima, a vrijednost ključa i kazaljka iz čvora L
- ako čvor L sadrži dovoljan broj zapisa
  - ukoliko je potrebno (onda kada se iz lista obriše prvi zapis, osim u krajnje lijevom listu), mijenja se vrijednost ključa u nekom od predaka
- ako čvor L nakon brisanja nema dovoljan broj zapisa, traži se čvor-brat L_x koji se nalazi neposredno s lijeva ili s desna čvoru L i ima više od dovoljnog broja zapisa. Ako se takav ne pronađe, traži se bilo koji čvor-brat L_x koji se nalazi neposredno s lijeva ili s desna čvoru L
  - ako odabrani brat L_x ima više od dovoljnog broja zapisa, tada se zapisi podijele između čvorova L i L_x , uz zadržavanje poretka zapisa. U pretcima čvorova L i L_x obavljaju se potrebne izmjene vrijednosti ključeva
  - inače (odabrani brat L_x ima upravo dovoljan broj zapisa), čvorovi L i L_x se spajaju u jedan čvor. U nadređenom čvoru briše se zapis za L i eventualno mijenja vrijednost ključa u nekom od predaka. Brisanje zapisa u nadređenom čvoru svodi se na rekurzivno izvođenje procedure za brisanje. Ako se putem prema korijenu dođe u situaciju da treba spojiti jedina dva čvora-djeteta korijena, tada se oni spajaju, postaju novi korijen stabla, a stari se korijen briše

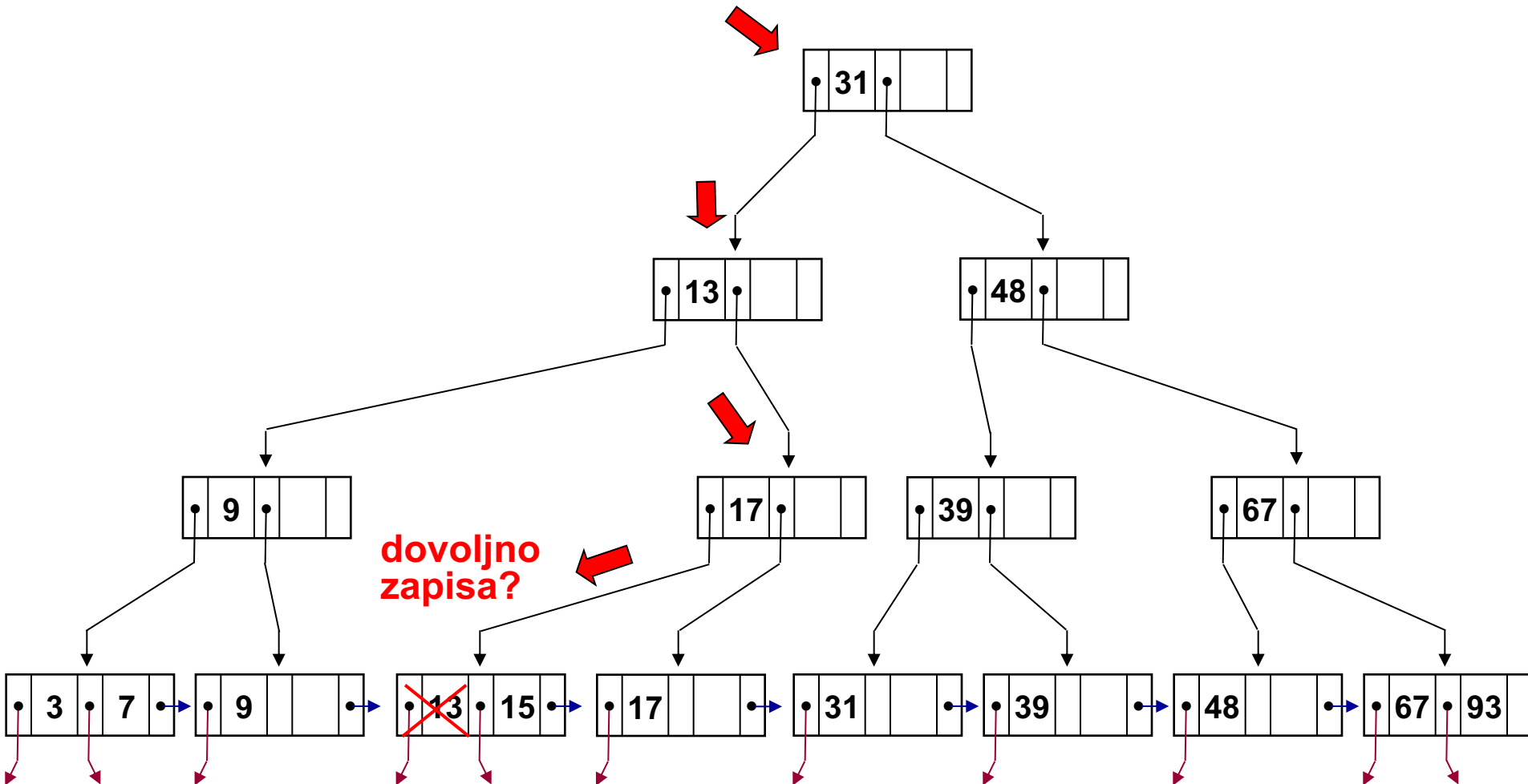
brisanje zapisa s ključem 15

brisanje zapisa iz bloka s podacima

39		9	31	13	7	48	93			3		~~15~~	67			17
...		...	...	...	...	...	...			...		...	...			...
...		...	...	...	...	...	...			...		...	...			...

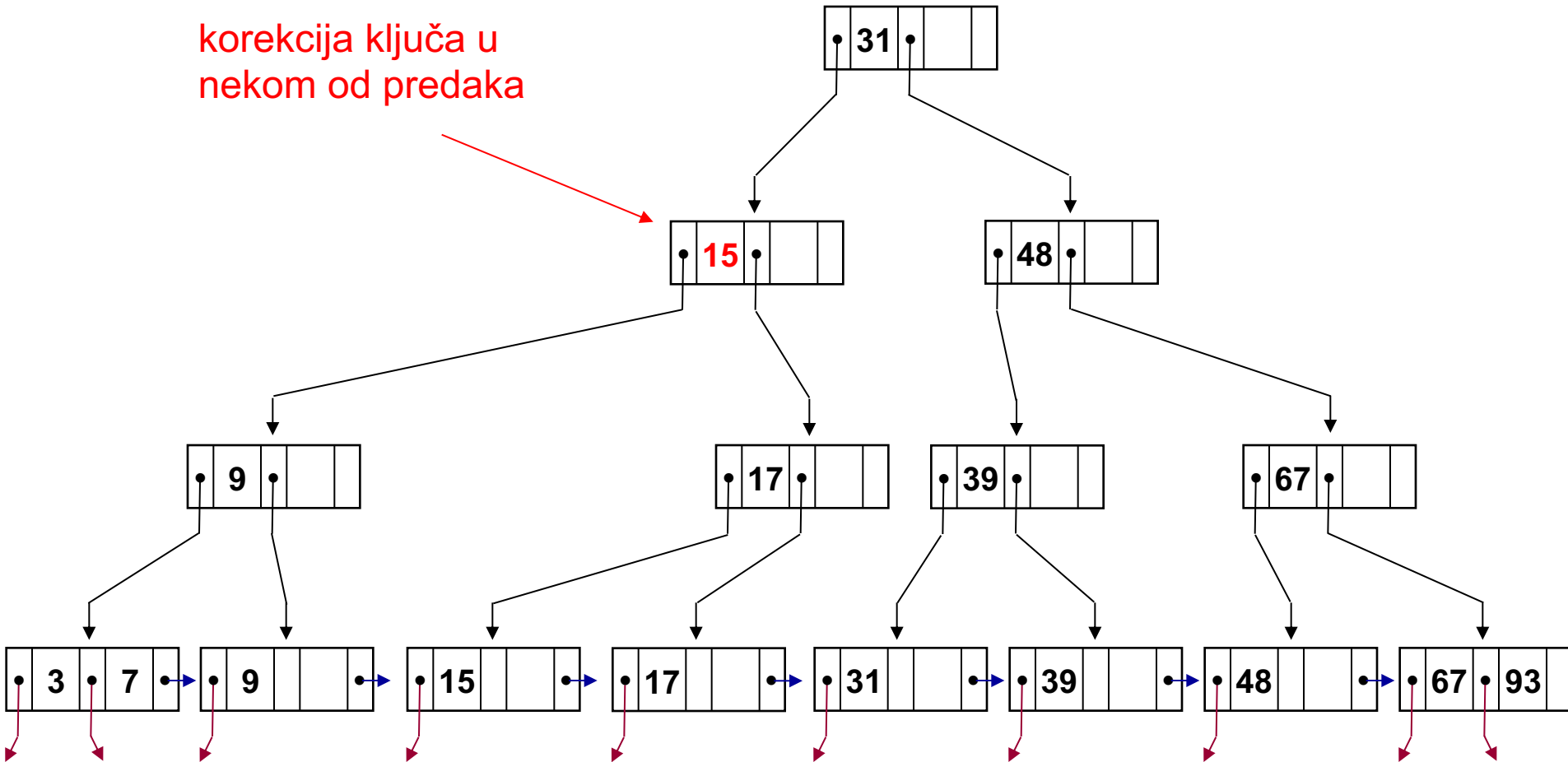
brisanje zapisa s ključem 13

obaviti korekciju ključa u nekom od predaka jer je obrisani prvi zapis lista

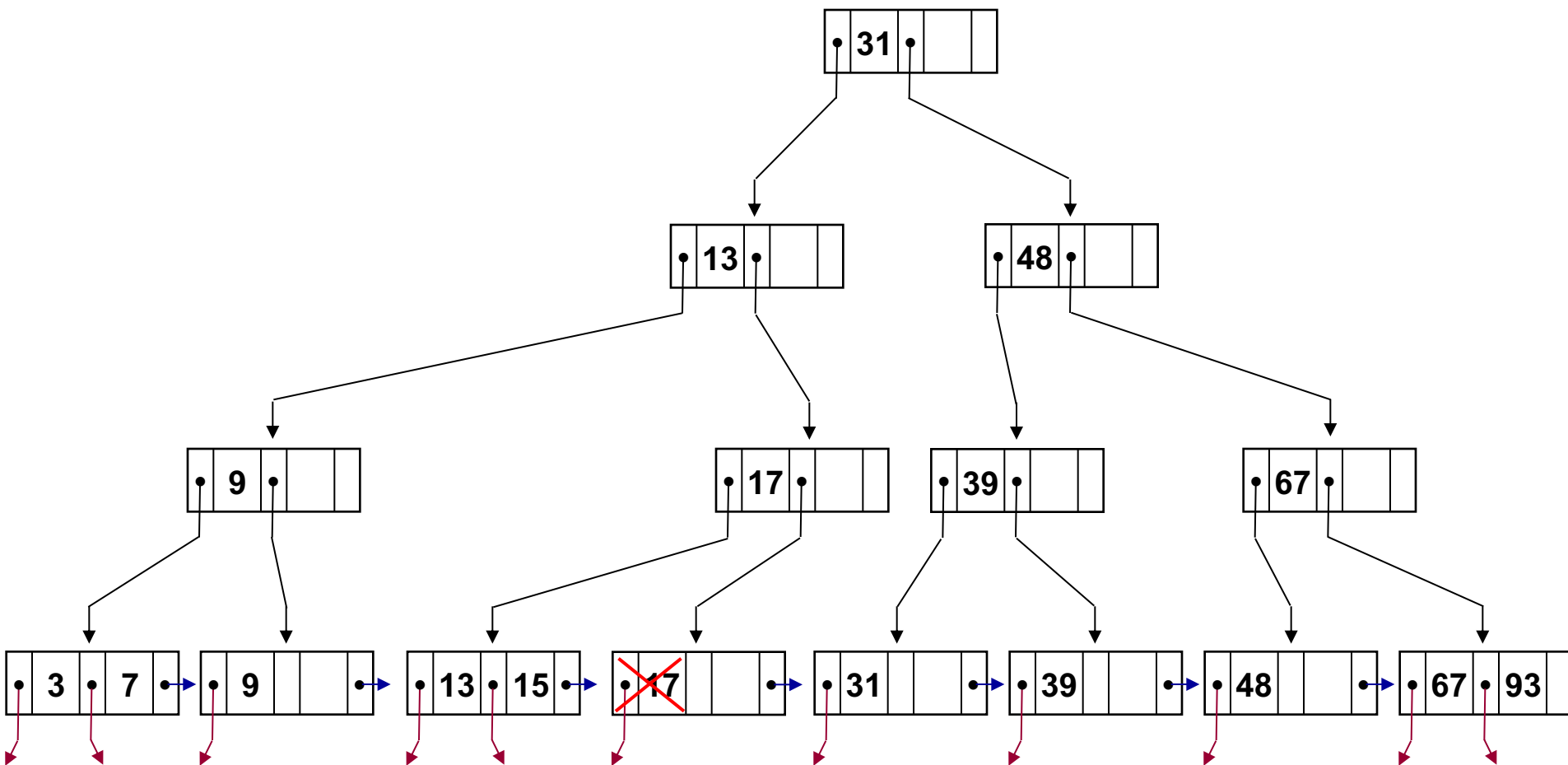
brisanje zapisa s ključem **13**

korekcija ključa u
nekom od predaka

brisanje zapisa s ključem **17**

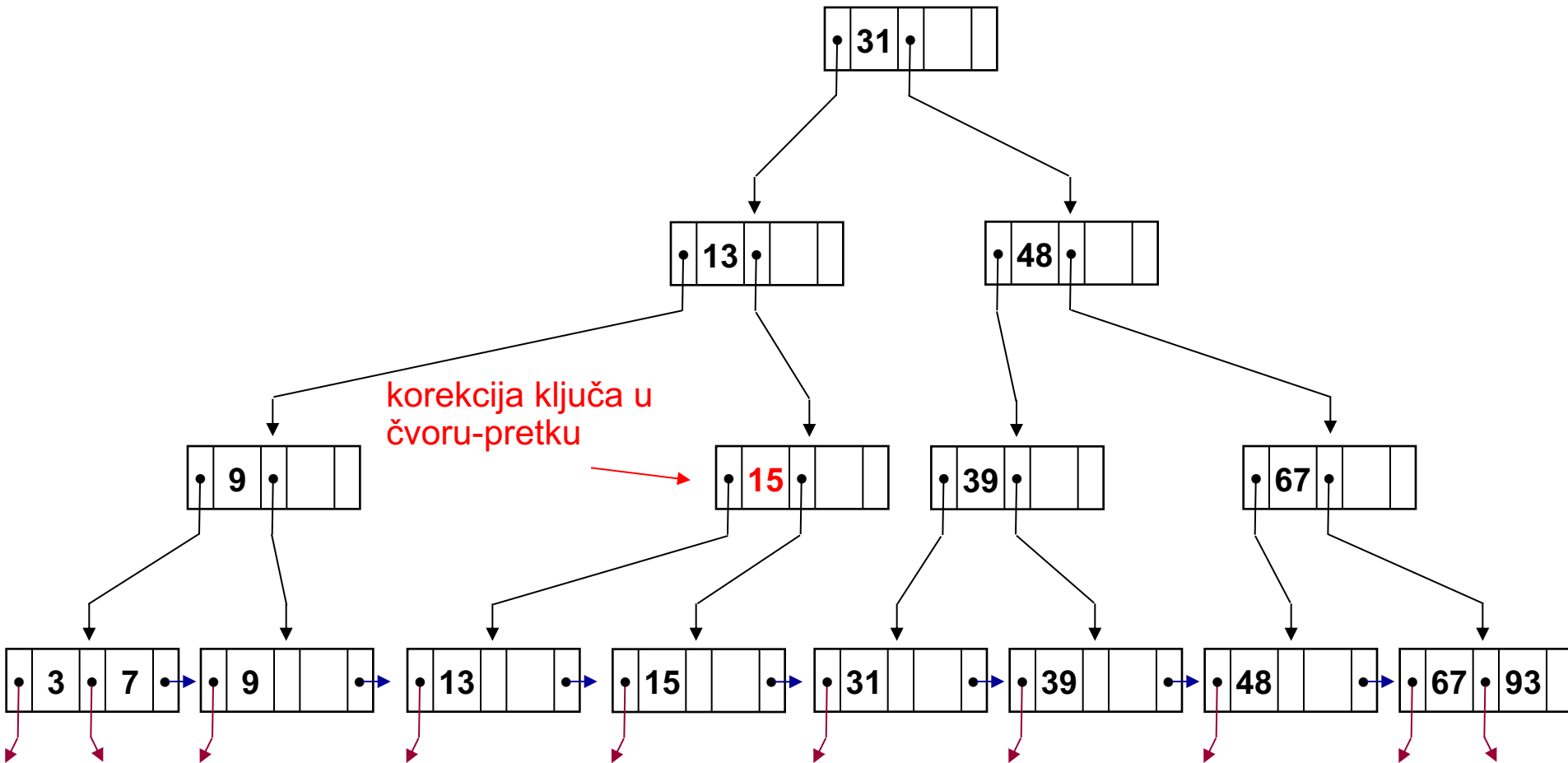

ima li brat
 L_x više
nego treba?

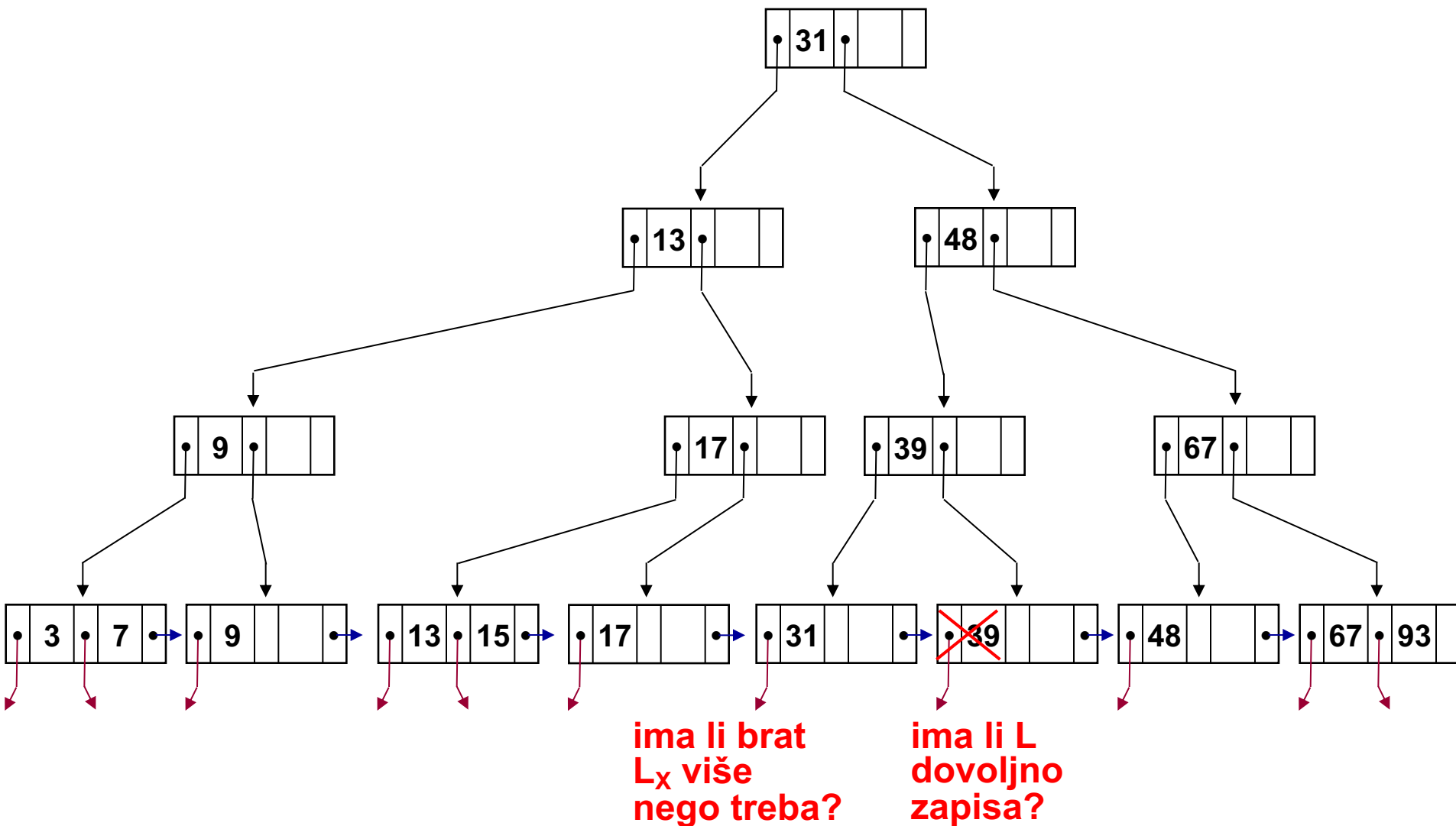
ima li L
dovoljno
zapisa?

podijeliti zapise s bratom L_x i obaviti potrebne
korekcije ključeva u pretcima

brisanje zapisa s ključem **17**

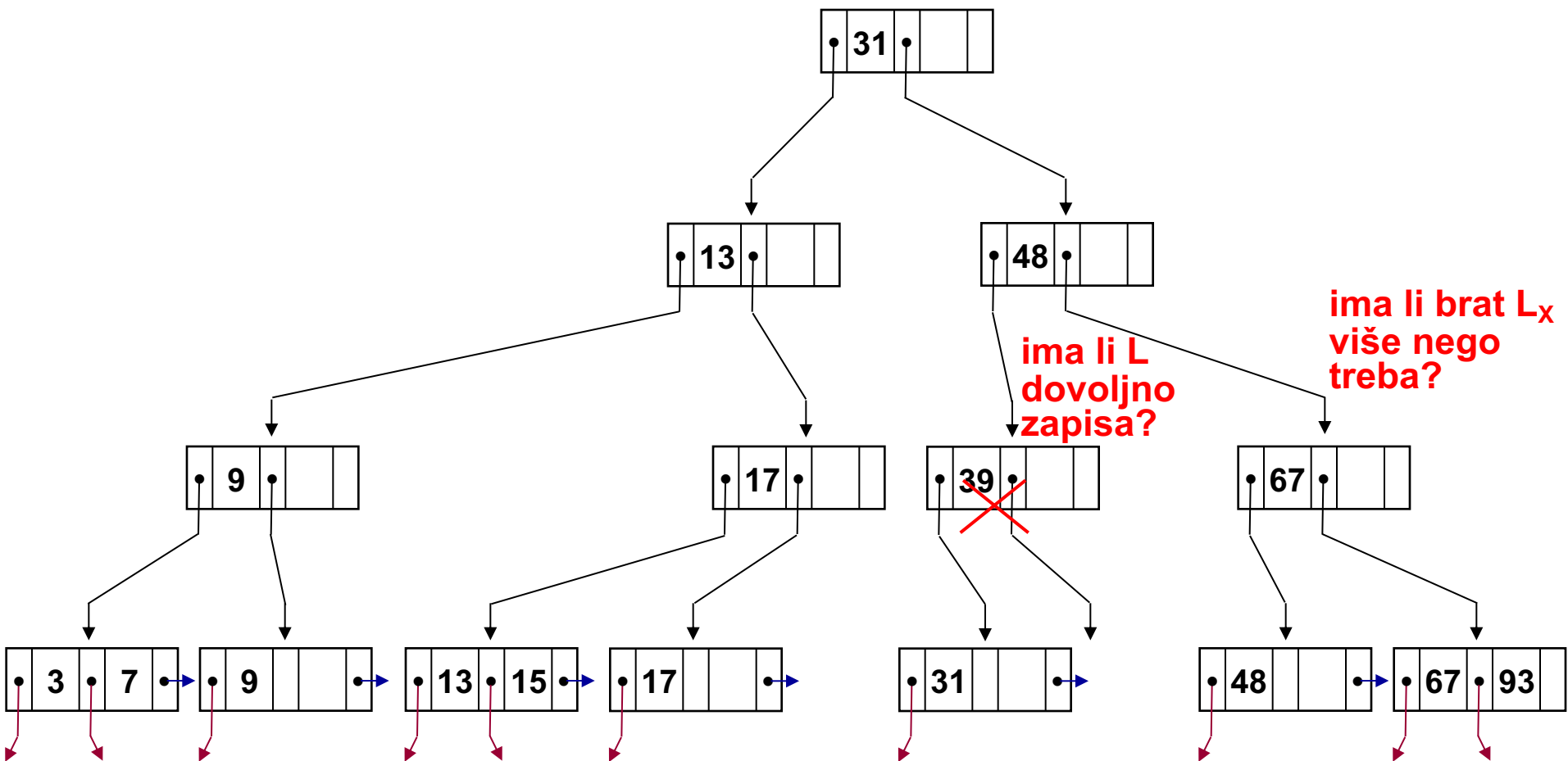

brisanje zapisa s ključem **39**

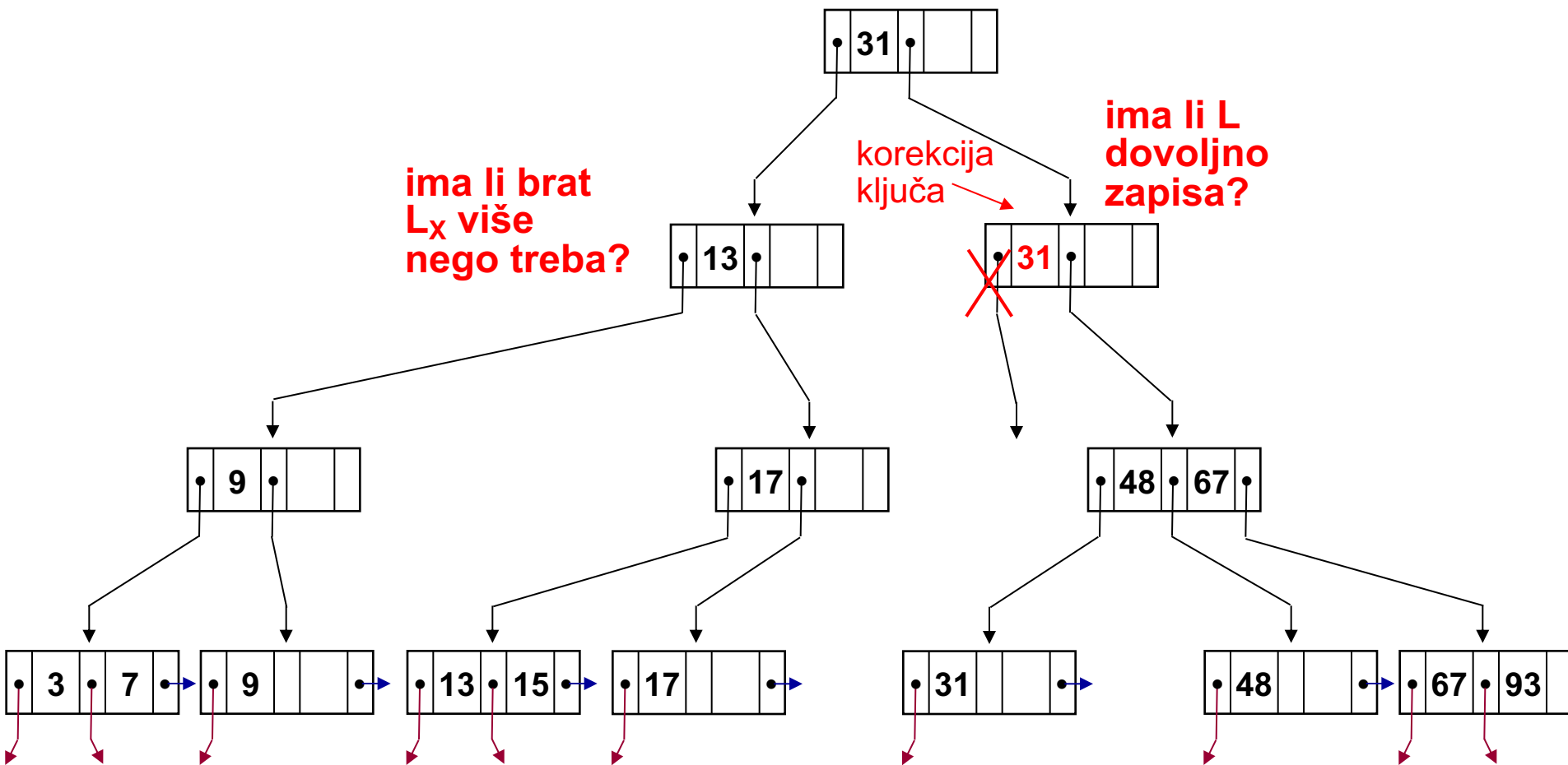
spojiti L i L_x . Obrisati kazaljku na L iz nadređenog čvora i (eventualno) promijeniti vrijednost ključa u nekom od predaka.

brisanje zapisa s ključem **39**

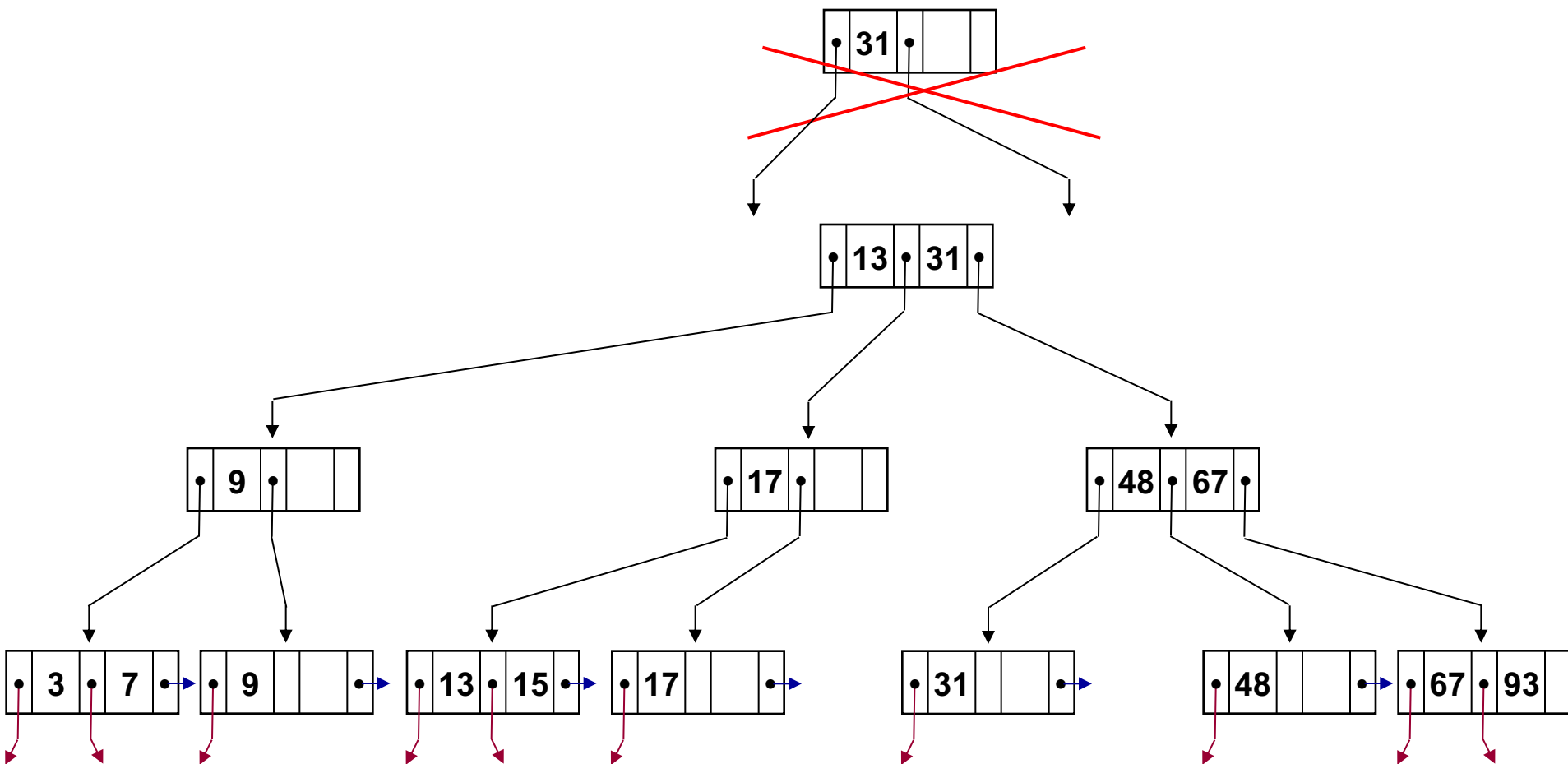
spojiti L i L_x . Obrisati kazaljku na L iz nadređenog čvora i (eventualno) promijeniti vrijednost ključa u nekom od predaka.

brisanje zapisa s ključem **39**

spojiti L i L_x . Spajanjem L i L_x nastaje novi korijen.
Obrisati stari korijen.

brisanje zapisa s ključem **39**

rezultat je balansirano stablo manje dubine

4. Učinkovitost operacije pretrage u B-stablu

- broj I/O operacija u stablu pri traženju zapisa ovisi o broju razina u stablu
- pretpostavka: stablo reda n sadrži kazaljke na m zapisa podataka
- stablo će imati najveći broj razina ako su čvorovi najmanje popunjeni
  - najmanja popunjenost korijena je 2
  - najmanja popunjenost internog čvora: $\lceil n / 2 \rceil$
  - najmanja popunjenost lista: $\lceil (n - 1) / 2 \rceil \approx \lceil n / 2 \rceil$, za dovoljno veliki n
- u korijenu (1. razina) ima 1 čvor i najmanje 2 kazaljke
- na 2. razini ima najmanje 2 čvora i zato najmanje $2 \cdot \lceil n / 2 \rceil$ kazaljki
- u čvorovima 3. razine ima najmanje $2 \cdot \lceil n / 2 \rceil \cdot \lceil n / 2 \rceil$ kazaljki
- u čvorovima i -te razine ima najmanje $2 \cdot \lceil n / 2 \rceil^{i-1}$ kazaljki
- za broj zapisa u podatkovnim blokovima stabla koje ima d razina vrijedi:
  - $m \geq 2 \cdot \lceil n / 2 \rceil^{d-1}$
- iz toga slijedi
  - $d \leq \log_{\lceil n/2 \rceil} (m / 2) + 1$

$$d \leq \log_{\lceil n/2 \rceil} (m / 2) + 1$$

Primjer: za $m = 1\,000\,000$, $n = 70$, ukupni broj razina (uključujući i razinu korijena) u najgorem slučaju je 4.

1. točno 1 čvor, najmanje 2 kazaljke

2. najmanje 2 čvora, najmanje 70 kazaljki

3. najmanje 70 čvorova, najmanje 2 450 kazaljki

4. najmanje 2 450 čvorova, najmanje 85 750 kazaljki

5. najmanje 85 750 čvorova, najmanje 3 001 250 kazaljki

B⁺-stablo koje bi imalo ukupno 5 razina, moralo bi imati **najmanje** 3 001 250 kazaljki na zapise.